

WERKHUIS

Met de regelmaat van de klok verschijnen in Nederland en Vlaanderen publicaties over de kanteling van onderwijs naar leren en de activerende didactiek die daarmee gepaard gaat. In de rubriek Werkhuis willen we u daarop attenderen omdat we ervan overtuigd zijn dat deze omslag in alle vakken gemaakt moet worden.

Vaardigheden voor zelfstandig leren

Tanja Janssen, Geert ten Dam & Bernadette van Hout Wolters: *Vaardigheden voor zelfstandig leren. Een praktijkgericht overzicht van onderzoek*. Assen: Koninklijke Van Gorcum, 2002, 135 p.

Zelfstandig leren houdt in dat de leerlingen meer verantwoordelijkheid krijgen voor hun eigen leerproces en dat de leraar hen daarbij begeleidt. Om zelfstandige en actieve leerders te worden, moeten leerlingen echter over tal van vaardigheden beschikken. In de publicatie *Vaardigheden voor zelfstandig leren* wordt een overzicht gegeven van recent onderzoek naar expliciet onderwijs in deze leervaardigheden. Het boek is in de eerste plaats bestemd voor leraren in het voortgezet (secundair) onderwijs, maar ook begeleiders, ontwikkelaars, lerarenopleiders

en onderzoekers kunnen er zeker hun gading in vinden. De auteurs Tanja Janssen, Geert ten Dam & Bernadette van Hout Wolters zijn verbonden aan het Instituut voor de Lerarenopleiding (ILO) van de Universiteit van Amsterdam.

De publicatie bestaat, na het inleidend hoofdstuk, uit drie delen. Deel I biedt een overzicht van enkele complexe leervaardigheden die in het secundair onderwijs uiterst belangrijk zijn. In vier hoofdstukken wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan:

studerend lezen, leren door schrijven, kritisch denken, en leren door samenwerken. In deel II worden enkele enkelvoudige leervaardigheden voorgesteld die ingedeeld zijn naar het tijdstip waarop ze in het leerproces ingezet worden: voornamelijk voor, tijdens of na een leertaak. In hoofdstuk 6 worden enkele voorbereidende leervaardigheden beschreven: kiezen; doel bepalen; jezelf motiveren; en tijd managen en plannen. De volgende uitvoerende leervaardigheden worden behandeld in hoofdstuk 7: jezelf vragen stellen; structureren en schematiseren; jezelf controleren of bewaken; en hulp vragen en geven. In hoofdstuk 8 wordt 'jezelf beoordelen' als afsluitende leervaardigheid besproken. Deel III ten slotte stelt drie meeromvattende programma's voor waarin leerlingen onderwezen worden in verschillende enkelvoudige of complexe leervaardigheden.

Alle leervaardigheden worden besproken aan de hand van drie basisvragen: (1) wat houdt deze leervaardigheid in?; (2) hoe kunnen leerlingen deze leervaardigheid leren?; (3) hoe effectief is onderwijs in deze leervaardigheid? In het slothoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen op een rijtje gezet. We onthouden dat niet alle onderwijs in leervaardigheden even succesvol is, en dat het effect onder meer afhangt van de inhoud en duur van het onderwijsprogramma, de gehanteerde onderwijsmethode, kenmerken van leerlingen en de context/het schoolvak waarin het programma ingebed is.

De drie basisvragen worden beantwoord aan de hand van een uitgebreid literatuuronderzoek van Nederlandse (geen Vlaamse!) en Engelstalige publicaties en een expertenbevraging. Toch is deze publicatie meer dan een – zeer helder gestructureerd en vlot leesbaar! – wetenschappelijk literatuuroverzicht, maar weet ze daarenboven een brug te slaan naar de onderwijspraktijk. Met name bij het beantwoorden van de tweede vraag worden procedures en methodes aangereikt en tips en adviezen verstrekt. Enkele voorbeelden: een stappenplan voor schriftelijk presenteren, standaardvragen over actuele maatschappelijke verschijnselen, een discussiespel, een methode voor het verbeteren van de concentratie, een checklist voor het controleren van huiswerk, een zelfbeoordelingslijst voor leervaardigheden.

Door de combinatie van theorie en praktijk is deze publicatie bijzonder verhelderend en stimulerend. Ook voor Vlaamse leraren van het secundair onderwijs, ondanks de verschillende onderwijscontext in beide landen. Heel herkenbaar voor leraren Nederlands, want een aantal leervaardigheden die hier besproken worden, hebben hun weg al geruime tijd gevonden naar het taalvaardigheidsonderwijs. (Twee van de drie auteurs zijn trouwens geen onbekenden in dat domein.) Een aanrader ook voor leraren uit de niet-taalvakken, want leerlingen zelfstandig leren leren is tenslotte een zaak van heel de school.

*Rita Rymenans
p/a Universiteit Antwerpen, Campus Drie Eiken
Faculteit i.o. Onderwijs- en Informatiewetenschappen
Universiteitsplein 1, 2610 Wilrijk
rita.rymenans@ua.ac.be*